

5.2. Eiropas Savienības politiku instrumentu un citu ārvalstu finanšu palīdzības līdzfinansēto projektu plānošana valsts budžetā

ES fondu un citu ārvalstu finanšu palīdzības finansējums šobrīd ir viens no būtiskākajiem investīciju avotiem Latvijas tautsaimniecībā, stimulējot ekonomisko izaugsmi un nodrošinot iepriekš noteikto vajadzību un tautsaimniecības strukturālo izaicinājumu rezultatīvu un sekmīgu risināšanu. Šī finansējuma izmantošanas mērķi un apjomi konkrētās jomās ir apstiprināti plānošanas dokumentos, un to izmantošanas kārtībai ir izstrādāts tiesiskais regulējums.¹

Kohēzijas politikas ES fondu 2014. – 2020. gada plānošanas perioda darbības programma “Izaugsme un nodarbinātība”² paredz 4,64 mljrd. *euro* ieguldījumus. Darbības programma nosaka Kohēzijas politikas fondu investīciju principus saskaņā ar NAP, identificējot nozares un tautsaimniecības vajadzības ar vislielāko nepieciešamo atbalstu, kā arī nosakot sasniedzamos rezultātus nākamajiem septiņiem gadiem.³

2024. gadā ir paredzēti izdevumi 543,9 milj. *euro* šīs darbības programmas ietvaros, noslēdzot plānošanas periodu, starp 9 dažādiem prioritārajiem virzieniem, no kuriem apjomīgākās investīcijas tiek prognozētas šādās jomās:

- pāreja uz ekonomiku, kura rada mazas oglekļa emisijas visās nozarēs;
- veselība, sociālā iekļaušana un nabadzības apkarošana;
- mazo un vidējo uzņēmumu konkurētspējas uzlabošana;
- ilgtspējīgas transporta sistēmas izveide.

2024. gadā ir paredzēts veikt gala atmaksas projektu ieviešējiem darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” ietvaros par izdevumiem, kas ieviešējiem radušies līdz 2023. gada 31. decembrim. Investīcijas tautsaimniecībā šī plānošanas perioda ietvaros 2024. gadā vairs netiks veiktas

Lai izmantotu ES fondu finansējumu pilnā apmērā, ikgadēji tiek izstrādātas gan atmaksu prognozes projektu ieviešējiem, gan uzraudzīta projektu ieviešēju finanšu disciplīna, sekojot līdzi maksājumu pieprasījumu gada izpildei pret ieviešēju sniegtajiem plāniem.⁴

2024. gads iezīmē arī ambiciozāku ES nākamā daudzgadu budžeta termiņa sākumu un praktisku investīciju ieplūšanu tautsaimniecībā, jo 2022. gada 25. novembrī EK pieņēma lēmumu par jaunās **Kohēzijas politikas ES fondu 2021. – 2027. gada plānošanas perioda**

¹ Tostarp Kohēzijas politikas ES fondu projektu finansēšanas kārtību nosakot MK 2015. gada 17. marta noteikumos Nr. 130 “Noteikumi par valsts budžeta līdzekļu plānošanu Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda projektu īstenošanai un maksājumu veikšanu 2014. – 2020. gada plānošanas periodā”; <https://likumi.lv/ta/id/273118-noteikumi-par-valsts-budzeta-lidzeklu-planosanu-eiropas-savienibas-strukturfondu-un-kohezijas-fonda-projektu-istenosanai-un-mak>

² Ar darbības programmu iespējams iepazīties ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāliem → Plānošana → 2014. – 2020. gada plānošanas dokumenti: <https://www.esfondi.lv/profesionaliem/planosana/planosanas-dokumenti/2014-2020-planosanas-dokumenti>

³ Informācija par normatīvajiem aktiem ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Normatīvie akti un dokumenti: <https://www.esfondi.lv/normativie-akti-un-dokumenti>

⁴ Plāni, arī informācija par ieviešanas progresu ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāliem → Ieviešana → Ieviešanas plāni un to izpilde → 2014. - 2020. gada plānošanas periods: <https://www.esfondi.lv/profesionaliem/ieviesana/ieviesanas-plani-un-to-izpilde/es-fondi-2014-2020-3>

programmas⁵ Latvijai apstiprināšanu, paredzot 4,40 mljrd. *euro* ieguldījumiem. Ņemot vērā programmas apstiprināšanu tikai 2022. gada beigās, 2024. gadā indikatīvi tiek prognozētas investīcijas 423 milj. *euro* projektiem – atbildīgās institūcijas jau 2023. gadā uzsākušas vairākas projektu atlases un noslēgti pirmie projektu īstenošanas līgumi. Investīciju savlaicīga realizēšana ir būtiska, lai Latvija kā dalībvalsts izpildītu EK noteiktos N+3 kritērijus.

Tāpat jau kopš 2021. gada 13. jūlija apstiprināts Latvijas ANM plāns. Tas paredz līdz 2026. gadam veikt ieguldījumus 1,83 mljrd. *euro* apmērā, lai arī mazinātu pandēmijas krīzes radīto sociālo un ekonomisko ietekmi, un atbalstītu reformas un investīcijas, kas saistītas ar pāreju uz zaļo un digitālo ekonomiku. Līdzīgi kā kopējā plānā, arī 2024. gadā paredzētas investīcijas galvenokārt klimatu mērķu sasniegšanā, digitālajā transformācijā un nevienlīdzības mazināšanā – kopā 652,8,8 milj. *euro*.⁶

Kopumā ANM un Kohēzijas politikas ES fondu abu periodu ieviešanai ieplānoti 1,6 mljrd. *euro* budžeta izdevumi 2024. gadā, kas ir ievērojamākais izdevumu apjoms kopš attiecīgu ES investīciju instrumentu pieejamības Latvijai.

Ārvalstu finanšu palīdzība ietver arī EEZ/Norvēģijas grantus un Latvijas-Šveices sadarbības programmu.

EEZ/Norvēģijas grantus donorvalstis (Norvēģija, Islande, Lihtenšteina) novirza ES jaunajām dalībvalstīm ekonomisko un sociālo atšķirību mazināšanai ES. Latvijai 2014.–2021. gada periodā ir pieejami 85,4 milj. *euro* (līdz 2025. gada 31.augustam) sešu programmu īstenošanai, kuras administrē nozaru ministrijas un Latvijas Investīciju un attīstības aģentūra, Divpusējās sadarbības fondam, Tehniskajai palīdzībai vispārējai grantu vadībai un kontrolei. Programmu jomas⁷ ir: (1) Starptautiskā policijas sadarbība un noziedzības apkarošana; (2) Korekcijas dienesti; (3) Pētniecība un izglītība; (4) Klimata pārmaiņu mazināšana, pielāgošanās tām un vide; (5) Uzņēmējdarbības attīstība, inovācijas un mazie un vidējie uzņēmumi; (6) Vietējā attīstība, nabadzības mazināšana un kultūras sadarbība. Īstenošanā ir visi plānotie projekti un aktivitātes. Līdz ar to prognoze izdevumiem 2024. gadā ir 43,5 milj. *euro*.

Latvijas-Šveices sadarbības programmas finansējumu Šveice novirza ES jaunajām dalībvalstīm ekonomisko un sociālo atšķirību mazināšanai ES. Latvijai 2019.–2029. gada periodā ir pieejami 40,4 milj. Šveices franku jeb indikatīvi 42,4 milj. *euro* (līdz 2029. gada 3.decembrim) četru programmu īstenošanai, kuras administrē nozaru ministrijas, un Tehniskajai palīdzībai vispārējai programmas vadībai un kontrolei. Programmu jomas ir: (1) Vēsturiski piesārņoto vietu sanācija; (2) Darba vidē balstītas mācības; (3) Zinātne un inovācijas; (4) Bērnu vērā aprūpes attīstība. Prognoze izdevumiem 2024. gadā ir 0,29 milj. *euro*, jo tikai Tehniskā palīdzība ir īstenošanā, un plānots, ka Sanācijas programmas ieviešana uzsāksies 2024.gada vidū.

⁵ Ar darbības programmu iespējams iepazīties ES fondu tīmekļa vietnē <http://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāliem → Plānošana → 2021. – 2027. gada plānošanas dokumenti: <https://www.esfondi.lv/profesionaliem/planosana/planosanas-dokumenti/2021-2027-gada>

⁶ Detalizēta informācija ir pieejama ES fondu tīmekļa vietnē <https://www.esfondi.lv> sadaļā – Profesionāliem → Ieviešana → Ieviešanas progress → Atvērēšanas fonds:: <https://www.esfondi.lv/profesionaliem/ieviesana/ieviesanas-progress/atveselosanas-fonds-2>

⁷ Detalizēta informācija ir pieejama EEZ/Norvēģijas grantu portālā: <https://eeagrants.lv/>.